

blant que estigui en relació amb el nom de la *SEDA*, sigui tanmateix com a derivat italià o com a forma afí al possible origen oriental de tots dos mots; però el més probable és que vingui de l'ar. *sabī* 'fet a Ceuta', perquè es vagi fer amb tela fabricada o importada d'aquesta ciutat del Marroc. □ 1ª doc: 1390.

«Un jupó de *sati*, e miça pessa de celuet», doc. de 1390 recollit per Alart en l'*InuLC*, al qual afegeix «una capa processional de *seti* carmesí» en un de 1539.¹ Surt sovint en el *Curial* i en el *Tirant*: «Tura donà a Curial una letra de Laquesis, e --- li donà una tenda, ab quatre retrets, molt bell, tota de *seti* ras carmesí, brodada de laços d'or e de ulls, e en la porta havia un lebrer blanc ---», «vestia Laquesis una roba de *seti* blanc carmesí, brodada de ulls e de laços d'or» (NCL II, 106.3; ed. Rubió, 235).

També surt repetidament en el *Tirant*: entre altres, en la gran i sensual escena d'amor «Plaerdemavida --- pres a Tirant per la mà, e portà l-se'n, lo qual anava vestit ab gipó de *seti* carmesí, ab manto abrigat o ab una spasa en la mà, e Pl. lo posà dins lo retret ---», cap. 231 (verificat en la pri. = Ag. III, 73; NCL IV, 51); «la Reyna lur senyora i xqué ab gonella de *seti* burell, tota trepada e molt ben brodada de molt belles e grosses perles»; «posaren-lo dins lo camp en un petit papalló, que cascú tenia, de *seti*, a la un costat del camp»; «la forradura d'ins era de *seti* carmesí» (Ag. II, 400; I, 241, 192). «Porta la capa d'horlanda i la valona d'or fi, / y en el cap de la valona se li penja un ric *sati*» en un vell romanç (MilàF, *Romillo*, 203.11)

Registrat lexicogràficament des del *L'Eleg* de JnEsteve (1472): «*çati* o domasquí o xamellot» (c-6);² Diccionari català-alemany de 1502: «*seti detri*: zvilich» (lín. 839); OPou. «OBRES DE SEDA: adducar --- *seti* o raso: bombycinum intercisum, velut: metaxa holoserica», «roba ab botons e peces de or ---; roba de *seti* fals: vestis subserica; roba tota de seda: vestis holoserica» (*TbPu*, 324, 316). El *DAG* en dona encara una cita en el *Tirant* de Galba; una de «--- sabates de *seti* vermell --- guants blancs forrats de *seti* vermell» Girona 1588; *seti turc* princ. S. XIX; *seti empeljat* Montalegre 1830. En *AlcM* n'hi ha des de 1436, bastantes del S. XV, i algunes més dels Ss. XVI i XVII.

En llengua d'oc el *PSW* (VII, 477), traduïnt *satim* per «atlas», recull en una ordenació d'Avinyó una prohibició que les dones menestrals portin «drap d'or ny d'argent ny de seda de denguna sorta, exceptat las monstras de las raubas, so es a saber de *satim* ho tafatan, mais que non sia cramesy»: com que és del temps de la cort papal, ha de ser del S. XV o més aviat (vist el tipus fonètic) de la fi del XIV, i una «--- cuberta de *sati* carmesí» per a un *cabal* o *rossí*, en les *Chroniques de Foix*, del S. XV, i un fem. *satino* en un text d'Arles de fonètica tardana (S. XV o XVI) «--- dos quanos et miccho de *satino* per feyre la quasible negro». Avui *setin*, «satín», i *satimeto* «sorte d'étoffe de soie» (*TdF*).

En francès *satim* es documenta des de la 2.ª meitat del S. XIV, i tots els exs. medievals són del domini pi-

card: Littré en recull un text de Valenciennes de c. 1360 (*setim* vermeil); un altre, documental, del S. XV (*satim* turquin); i un passatge poètic de Charles d'Orléans («relique en vieil *satim*»); God (X, 631a), hi afegeix «un pavillon de *satans* à fleurs de liz» de Boulogne a 1361. i dues cites documentals de fabricació de *satim*(s): una del Hainaut de 1409, i una de Tournai de 1580. És clar que des de llavors en continuà la producció en els telers del Nord de França, i del francès fou manllevat el cast. *satén* com ho mostra la *é* i la data recent (S. XIX).

Ningú no havia dit res de l'etimologia fins que, en el Supl. al Littré, Devic (p. 62a) hi alludí, en una nota sobre un ir. *zatanin* manllevat del cast. *azetuní* (ACEITUNÍ) o cat. *ATZEITUNÍ*; Devic no hi fa gran cosa més que adoptar l'etimologia d'aquest, trobada per Dozy (*Gloss* d'Engelmann, 340, amb més documentació castellana en l'Eguilaz), provinent de *Zeytún* forma àrabiça del nom de la ciutat xinesa de Tseu-thung (veg els citats articles meus), afegint «il ne serait pas impossible que ce *zeitouni* fût l'origine de notre *satim* (qu'on a essayé de tirer du latin *seta*, soie de porc, par l'intermédiaire d'un adj. fictif *setinus*)» afegint que «le changement de *ou* en *i* ne fait aucune difficulté».

És la tesi que va adoptar Bloch, si bé reconeixent «il y a quelque difficulté pour la forme; il est possible que *satim* ait été influencé par l'it. *setimo*, lui aussi emprunté de l'arabe avec une altération due à *seta* soie». Quelque difficulté! Si jo vaig seguir-lo en una noteta sobre el cast. *satén*, apèndix d'aquell article del DCEC, és perquè llegia en el Bloch que aquell mot àrabiç havia donat en francès *zatany*, *satanim* etc. — i «*zatoui* Un dia verifico i m'adono sense gaire sorpresa que aquest últim no és més que una err. tip. (o errada de còpia) del Bloch en lloc de *zatoni*: car és clar que Bloch troba aquestes dades en el God (VIII, 343a) on no apareix sinó *zatony* a. 1352, *zatanin* 1370 i *zatany* (afegim-hi una dada esparsa de oc. *satanis blanc*, Montpeller fi S. XIII, en *PSW* VII, 477). No hi ha «difficulté»: hi ha ferma barrera fonètica.

Influència de l'italià? Però que un àrab *zaitūni* es torni *setimo* per més que hi ajudi *seta* és gairebé tan difícil de concebre com que es torni *satim*. Sembla més senzill i raonable pensar que *setimo* sigui bonament un derivat adjectival (diminutiu o altre) de *seta* en italià per indicar un teixit que certament no és una seda verdadera però que hi té analogia, com donen a entendre les nombroses cites que n'hem donat, en diverses formes (V. les cites d'OPou, d'Avinyó, i en una mesura o altra quasi totes): precisament Petrocchi defineix *setimo* com (1) «seta finissima per rammendi», i d'altra banda (2) «drappo che mettono specialmente alle porte delle chiese, nelle feste», *setim rabescati di rapporti di seta galla e di velluto chermisino*

El que inquieta a una mica és que trobem tan poca documentació del mot en italià; Petrocchi sembla fundar-se en Tommaseo-B. i Prati l'invoca com la seva font. Ni Dante, ni Petrarca ni Boccaccio, que tots tres tenen passatges referents a la *seta* (cites en l'Alunno